

DOROTA CZERWIŃSKA-KAYZER

ROLA KREDYTÓW PREFERENCYJNYCH NA ZAKUP OBROTOWYCH ŚRODKÓW PRODUKCJI

*Z Katedry Ekonomiki Gospodarki Żywnościowej
Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu*

ABSTRAKTUM. Anfang der 90er Jahre, um die polnische Landwirtschaft zu fördern, wurde das Agrar- Kreditprogramm eingeführt, und dabei auch die kurzfristigen Vorzugskredite für Kauf der Umlaufvermögen. Seit Anfang an beobachtet man großes Interesse daran. Das zeigt, daß die Landwirte das Umlaufvermögen mit Hilfe der kurzfristigen Vorzugskredite finanzieren und das Eigenkapital für Kauf von Anlagevermögen bestimmen.

Schlüsselwörter: Finanzierung der landwirtschaftlichen Betrieben, Kapital, kurzfristiges Kapital, Vorzugskredite

Wstęp

Prowadzenie gospodarstwa indywidualnego, jak każdego rodzaju podmiotu gospodarczego, wymaga kapitału, tj. źródła finansowania majątku. Kapitał może pochodzić od właścicieli, i wtedy jest określany jako kapitał własny, lub od wierzycieli, i jest to kapitał obcy (**Krzemińska 2000**).

Zarówno właściciele gospodarstw, jak i wierzyciele lokujący swoje środki w gospodarstwie muszą uwzględnić okres finansowania. Kapitał może być rozpatrywany m.in. właśnie pod kątem długości okresu finansowania. Ze względu na to kryterium kapitał dzieli się na:

- krótkoterminowy, udostępniany na okres do jednego roku,
- długoterminowy, oddany do użytkowania na czas dłuższy niż jeden rok (**Skowroński 1998**).

Podział kapitału pod względem długości okresu finansowania wiąże się z finansowanym majątkiem. Realna strategia finansowania polega na wykorzystaniu źródeł długoterminowych do sfinansowania środków trwałych, a kapitału krótkoterminowego – do sfinansowania środków obrotowych. Na tej podstawie można powiedzieć, że majątek obrotowy jest finansowany przez kapitał obrotowy, który może się składać z kapitału

własnego oraz kapitałów obcych (pożyczonych, czyli długu). Wybór źródła finansowania majątku obrotowego, a więc i struktury kapitału obrotowego, zależy od zapotrzebowania przedsiębiorstwa (gospodarstwa) na środki obrotowe i od strategii ich finansowania przyjętej przez gospodarstwo (Fedorowicz 1993).

W rolnictwie cykl obiegu kapitału obrotowego jest znacznie dłuższy niż w innych działach gospodarki, a jest to skutkiem swoistych cech działalności rolniczej, wśród których należy wymienić: długość cyklu produkcyjnego, sezonowość produkcji rolniczej, małą zdolność do zmiany kierunku produkcji (Dębniowska i Garbowski 1997).

Uwzględniając te czynniki, w 1994 roku wprowadzono kredyty niżej oprocentowane, które określa się mianem kredytów preferencyjnych. Za ich pomocą rolnik może finansować zarówno działalność inwestycyjną, jak i działalność bieżącą w gospodarstwie.

W związku z tym powstał zamysł określenia roli obrotowych kredytów preferencyjnych w finansowaniu działalności bieżącej gospodarstw indywidualnych.

Metoda pozyskania danych

Dane do realizacji zadania pozyskano podczas badań¹ w formie wywiadu standaryzowanego, przeprowadzonego wśród 212 rolników indywidualnych w dwóch województwach: poznańskim i sieradzkim^{2,3}.

W wyniku zastosowanych metod statystycznych próba wprawdzie nie miała waloru reprezentatywności w stosunku do całej populacji gospodarstw indywidualnych, ale można ją uznać za próbę o charakterze tendencyjnym, co pozwala uogólnić wnioski na znaczną ich część.

Znaczenie preferencyjnych kredytów na zakup obrotowych środków produkcji

Wśród szerokiej palety kredytów preferencyjnych wymienia się kredyty z dopłatą do oprocentowania na zakup obrotowych środków produkcji. Środki pieniężne otrzymane w ramach tej linii kredytowej mogą posłużyć na sfinansowanie zakupu:

- nawozów mineralnych,
- środków ochrony roślin,
- pasz przemysłowych i koncentratów paszowych dla zwierząt gospodarskich,
- kwalifikowanego materiału siewnego i szkółkarskiego,

¹Badania przeprowadzono w trakcie realizacji międzynarodowego grantu badawczego pt. „Analiza porównawcza procesu transformacji w wybranych krajach Europy Środkowej i Wschodniej” (Understanding Transition of Central and Eastern European Agriculture) finansowanego ze środków Fundacji Volkswagena.

²Uwzględniono podział administracyjny przed 1 stycznia 1999 roku.

³Dokładny przebieg doboru województw, gmin i gospodarstw do badań przedstawiono w artykule pt. „Finansowanie inwestycji w gospodarstwach indywidualnych kredytem preferencyjnym” (Rocz. AR Pozn. 343, Ekon. 1: 71-83).

– zwierząt hodowlanych,
 – matek pszczelich użytkowych i reprodukcyjnych,
 – paliw na cele rolnicze,
 – rzeczowych środków obrotowych do produkcji żywności metodami ekologicznymi i na przystosowanie gospodarstw do tej produkcji.

Maksymalna kwota kredytu przysługująca na jedno gospodarstwo zależy od wielkości gospodarstwa, współczynnika przeliczeniowego⁴ oraz ceny przeliczeniowej żyta⁵. Kwoty kredytów na 1 ha oraz współczynniki przeliczeniowe zmieniają się co roku. Ich wielkości obowiązujące w latach 1995-1998 przedstawiono są w tabeli 1.

Tabela 1

**Współczynnik przeliczeniowy i kwoty kredytu obrotowego w latach 1995-1998
 (na podstawie danych z ARiMR)**
**Koeffizient und Betrag der kurzfristigen Kredite in Jahren 1995-1998 (auf Grundlage
 von Agentur für Restrukturierung und Modernisierung der Landwirtschaft)**

Rok Jahr	Współczynnik przeliczeniowy (dt żyta na 1 ha UR) Koeffizient (dt Roggen auf 1 ha l.F.)	Maksymalna kwota kredytu (zł/ha) Max. Kreditbetrag (zł/ha)
1995	8,0	190,88
Do 6 maja 1996 Bis 6 Mai 1996	8,0	190,88
Od 7 maja 1996 Seit 7 Mai 1996	10,0	381,70
1997	10,0	348,80
1998	6,0	225,90

Z preferencyjnego kredytu na zakup środków produkcji mogą skorzystać krajowe podmioty gospodarcze prowadzące produkcję rolną. W latach 1995-1998 banki udzieliły łącznie 1 mln 979 tys. kredytów na ogólną kwotę 6 mld 657 mln 637 tys. zł. Najwięcej kredytów obrotowych na zakup rzeczowych środków produkcji udzielono w 1996 roku, 667 761 kredytów na kwotę 2 mld 119 mln zł (tab. 2). W kolejnych latach liczba udzielonych kredytów malała. W porównaniu z 1996 rokiem liczba kredytów w 1997 roku zmalała o 19,2%, a w 1998 roku – o 31,1%. Kwota udzielonych kredytów była najwyższa w 1997 roku, a w 1998 zmniejszyła się o 25%.

W 1995 roku pomocą kredytową objęto około 33% całkowitej powierzchni użytków rolnych w kraju, w 1996 roku – 52%, w 1997 – 40% i w 1998 – 41,6%.

⁴Współczynnik przeliczeniowy jest podawany co roku przez ARiMR, określa liczbę decytonów żyta na 1 ha UR.

⁵Cena przeliczeniowa żyta oznacza jego cenę przyjętą do naliczania podatku rolnego w roku, w którym została zawarta umowa kredytowa.

Tabela 2

Liczba i kwota kredytów obrotowych na zakup rzeczowych środków produkcji w latach 1995-1998 (na podstawie danych z ARiMR)
Zahl und gesamte Betrag der kurzfristigen Vorzugskredite in Jahren 1995-1998 (auf Grundlage von Agentur für Restrukturierung und Modernisierung der Landwirtschaft)

Rok Jahr	Liczba kredytów Zahl der Vorzugskredite			Kwota kredytów (tys. zł) Betrag der Vorzugskredite (Tsd zł)		
	Poznań Posen	Sieradz	Polska Polen	Poznań Posen	Sieradz	Polska Polen
1995	7 960	3 392	311 437	31 757	3 566	639 975
1996	13 862	17 947	667 761	107 262	36 198	2 118 922
1997	10 192	15 349	539 736	105 238	37 481	2 228 032
1998	9 995	12 565	460 086	88 090	26 243	1 673 708

W badanych województwach pomoc kredytowa obejmowała różny odsetek powierzchni UR. W województwie poznańskim w 1995 roku objęto pomocą kredytową 56% całkowitej powierzchni użytków rolnych województwa, w 1996 – 85%, w 1997 – 60% i w 1998 – 75%, czyli znacznie więcej niż średnio w kraju. W województwie sieradzkim odsetek użytków rolnych objętych pomocą kredytową był niższy niż średnio w kraju i wynosił: w 1995 roku – 9% całkowitej powierzchni użytków rolnych województwa, w 1996 – 46%, w 1997 – 38% i w 1998 – 36% (tab. 3).

Z przedstawionych danych wynika, iż preferencyjne kredyty obrotowe pełnią istotną rolę w finansowaniu krótkoterminowym gospodarstw indywidualnych.

Tabela 3

Powierzchnia użytków rolnych objętych kredytem obrotowym w latach 1995-1998 (na podstawie danych z ARiMR)
Landwirtschaftliche Fläche nach Anwendung von kurzfristigen Vorzugskredite in Jahren 1995-1998 (auf Grundlage von Agentur für Restrukturierung und Modernisierung der Landwirtschaft)

Rok Jahr	Powierzchnia (ha UR) – Fläche (ha I.F.)			Udział (%) – Anteil (%)		
	Poznań Posen	Sieradz	Polska Polen	Poznań Posen	Sieradz	Polska Polen
1995	302 559	31 067	6 067 503	56	9	33
1996	459 668	160 792	9 699 657	85	46	52
1997	324 734	132 213	7 362 743	60	38	40
1998	403 633	123 035	7 695 597	75	36	42

Zainteresowanie rolników indywidualnych preferencyjnymi kredytami obrotowymi

Kredyt obrotowy jest formą dostarczenia do gospodarstwa kapitału, który ma wpływ na bieżące gospodarowanie. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa dofinansowuje oprocentowanie do kredytów obrotowych, w związku z tym ankietowanym rolnikom postawiono pytanie: *czy w latach 1994-1998 korzystali z kredytów na zakup rzeczowych środków produkcji?* Z uzyskanych informacji wynika, iż w latach 1994-1998 74% respondentów skorzystało przynajmniej jeden raz z kredytu obrotowego. Z danych przedstawionych w poprzednim rozdziale wynika, iż z kredytów preferencyjnych na zakup rzeczowych środków produkcji częściej korzystali rolnicy województwa poznańskiego niż sieradzkiego. W populacji objętej badaniami z tej formy kredytów skorzystało w badanym okresie 74% respondentów w województwie sieradzkim oraz 73% w województwie poznańskim (tab. 4).

Tabela 4

Czy korzystali Państwo w latach 1994-1998 z obrotowych kredytów preferencyjnych?
(na podstawie badań ankietowych, n = 212) (%)
Haben Sie kurzfristige Vorzugskredite in Jahren 1994-1998?
(eigene Berechnung, n = 212) (%)

Wyszczególnienie – Gliederung	Tak – Ja	Nie – Nein
Odpowiedzi ogółem – Antworten insgesamt	74	26
Ankietowani w ujęciu przestrzennym wg województw Befragten nach Woiwodschaften		
Poznań – Posen	73	23
Sieradz	74	24
Grupy obszarowe gospodarstw (ha UR) Gruppen nach Betriebsgröße (ha I.F.)		
< 10	61	39
10-20	74	26
20-50	81	19
> 50	95	5
Wiek ankietowanych rolników (lata) Alter der Befragten (Jahre)		
< 30	63	37
30-40	85	15
40-50	79	21
50-60	62	38
> 60	45	55
Wykształcenie rolników Ausbildung der Landwirte		
niepełne podstawowe – unvollständige Grundschule	70	30
podstawowe – Grundschule	67	33
zawodowe – Berufsschule	77	27
średnie – Mittelschule	77	27
wyższe – Hochschule	55	45

Z analizy danych według kryterium wielkości gospodarstwa wynika, iż częściej kupują środki produkcji, korzystając z kredytu obrotowego, rolnicy gospodarujący na większych arealach: w grupie obszarowej do 10 ha 61% respondentów zadeklarowało korzystanie z kredytu obrotowego, w grupie 10-20 ha – 74%, w grupie 20-50 ha – 81% i w gospodarstwach powyżej 50 ha – aż 95%.

Uwzględniając w analizie wiek ankietowanego, można stwierdzić, że z kredytów obrotowych korzystają częściej rolnicy młodzi. W grupie rolników do 30 lat 63% deklaruowało korzystanie z tej formy finansowania zakupu środków produkcji, w grupie 30-40 lat – 85%, 40-50 lat – 79% i wśród rolników powyżej 60 lat – tylko 45%.

Kolejnym kryterium analizy był rok skorzystania z kredytu obrotowego. Z danych uzyskanych podczas wywiadu wynika, iż najwięcej ankietowanych rolników skorzystało z kredytu obrotowego w 1997 roku (138, tj. 65%). Najmniej rolników (117, tj. 55%) skorzystało z kredytów obrotowych w 1994 roku, tj. w roku, kiedy została uruchomiona ta linia kredytowa (tab. 5). W 1998 roku odsetek ankietowanych korzystających z kredytów obrotowych wyniósł 59%.

Tabela 5

Liczba i procent rolników korzystających z kredytu obrotowego w latach 1994-1998
(na podstawie badań ankietowych, n = 212)

Zahl der Landwirte, die kurzfristige Vorzugskredite genommen haben in Jahren 1994-1998
(eigene Berechnung, n = 212)

Rok Jahr	Poznań – Posen		Sieradz		Liczba ogółem Zahl gesamt	% średnio % im Durchschnitt
	liczba Zahl	%	liczba Zahl	%		
1994	60	54	57	57	117	55
1995	66	59	61	61	127	60
1996	70	63	65	65	135	64
1997	71	63	67	67	138	65
1998	66	59	59	59	125	59

Z przedstawionych danych wynika, iż w okresie 1994-1998 74% rolników skorzystało przynajmniej jeden raz z kredytu na zakup rzeczowych środków produkcji. Począwszy od 1994 roku aż do 1997 roku coraz więcej rolników korzystało z tej formy uzupełnienia kapitału własnego w gospodarstwie.

Kwota i cel wykorzystania kredytów obrotowych

Z przedstawionej charakterystyki wynika, iż preferencyjne kredyty obrotowe mogą być przeznaczone na zakup rzeczowych środków produkcji, takich jak: nawozy mineralne, pasze, środki ochrony roślin, olej napędowy itp. O cel wykorzystania zaciągniętych kredytów również zostali zapytani ankietowani rolnicy. Z otrzymanych odpowiedzi

dowiadujemy się, iż za uzyskane środki pieniężne rolnicy najczęściej kupowali nawozy mineralne (97%), środki ochrony roślin (74%) i olej napędowy (54%).

Analizując otrzymane dane według województw, stwierdzamy, iż cel wykorzystania kredytów był różny. W województwie poznańskim rolnicy najczęściej kupowali nawozy (98%), środki ochrony roślin (82%) i materiał siewny (65%), natomiast w województwie sieradzkim były to najczęściej nawozy (97%), środki ochrony roślin (66%) i olej napędowy (62%) (tab. 6). Interesujące jest, że żaden z zapytanych rolników nie przeznaczył środków na zakup zwierząt hodowlanych.

Tabela 6
Cel wykorzystania kredytów obrotowych (na podstawie badań ankietowych, n = 158)
Anwendungsziel der kurzfristigen Vorzugskredite (eigene Berechnung, n = 158)

Cel Ziel	Poznań – Posen		Sieradz		Liczba rolników ogółem Zahl der Land- wirte gesamt	% rolników średnio % der Landwirte im Durchschnitt
	liczba rolników Zahl der Landwirte	%	liczba rolników Zahl der Landwirte	%		
Nawozy Dünger	80	98	72	97	152	97
Materiał siewny Gutsaat	53	65	13	18	66	42
Środki ochrony roślin Pflanzmittelschutz	67	82	49	66	116	74
Olej napędowy Treiböl	39	48	46	62	85	54
Pasze Futter	9	11	12	16	21	13

Kolejną sprawą, o którą pytano, była wielkość kredytu. Odpowiedź na to pytanie nastroczała ankietowanym wielu problemów. Z uzyskanych danych wynika, iż 37% ankietowanych, którzy skorzystali z tego rodzaju kredytu, wykorzystało maksymalny limit, jaki przypadął na ich gospodarstwo. W województwie poznańskim takich osób było więcej (41%) niż w sieradzkim (31%).

Wnioski

Reasumując zagadnienie preferencyjnych kredytów obrotowych, należy podkreślić, iż w kraju kredytami tymi w latach 1995-1998 była objęta ponad połowa użytkowników rolnych w kraju. Wśród ankietowanych rolników 74% deklarowało, iż w ciągu pięcioletniego okresu funkcjonowania kredytów na zakup rzeczowych środków produkcji przynajmniej raz z nich skorzystało. Otrzymane środki rolnicy najczęściej przeznaczali na zakup nawozów, środków ochrony roślin, oleju napędowego i materiału siewnego.

Na tej podstawie można stwierdzić, że obrotowe środki produkcji rolnicy kupują, korzystając z krótkoterminowych kredytów preferencyjnych, a własne środki przeznaczają na sfinansowanie inwestycji w gospodarstwie rolnym. To wskazuje na dość znaczną rolę obrotowych kredytów preferencyjnych, ponieważ w efekcie korzystanie z tego źródła finansowania pośrednio wpływa na przemiany strukturalne zachodzące w rolnictwie, które są konieczne, jeśli Polska chce w najbliższym czasie stać się członkiem Unii Europejskiej.

Literatura

- Dębniwska M., Garbowski M.** (1997): Problemy finansowe rolnictwa w aspekcie integracji z Unią Europejską. W: V Kongres SERiA „Agrobiznes w krajach Europy Środkowej w aspekcie integracji z Unią Europejską”. Red. S. Urban. Wyd. AE, Wrocław: 81-86.
- Fedorowicz Z.** (1993): Finanse przedsiębiorstwa. Poltext, Warszawa.
- Krzemińska D.** (2000): Finanse przedsiębiorstwa. Wyd. WSB, Poznań.
- Skowroński S.** (1998): Kapitał dla małej firmy. Wyd. Prawno-Ekonomiczne Infor, Warszawa.

DIE ROLLE KURZFRISTIGEN VORZUGSKREDITE

Z u s a m m e n f a s s u n g

Zur Führung eines landwirtschaftlichen Betriebes braucht man ein Kapital. Das Kapital kann zum Bauer (Eigenkapital) oder zum Gläubiger (Fremdkapital) gehören. Typisches Fremdkapital für die Landwirtschaft sind Vorzugskredite, die sich günstigen Zinsen für Kreditgeber charakterisieren.

Diese Kredite können sowohl für die Finanzierung des Umlaufvermögens (Dünger, Pflanzenschutzmittel usw.) als auch für Anlagevermögen angewendet werden. Seit Anfang ihrer Einführung beobachtet man großes Interesse daran. Das zeigen sowohl die statistischen Daten als auch die während der Erhebung gesammelten Daten. Aus den Daten ist ersichtlich, daß kurzfristige Vorzugskredite durch 74% der Befragten angewendet wurden. Diese Finanzmittel wurden für Kauf von Dünger, Pflanzenschutzmittel und Treiböl benutzt.

Das zeigt, daß diese Finanzierungsform eine große Bedeutung direkt für die Finanzierung von Umlaufvermögen und indirekt für die Änderungen der Agrarstruktur hat, weil die Landwirte ihr Eigenkapital für Anlagevermögen vorsehen.